

חשון תשס"ז

בס"ד

"ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" פרשת לך-לך ע"פ (שיעורו של הרב אביחי קצין)

סוף פרשת נח

1. בראשית פרק יא

(לא) וַיִּקַּח תִּרְחָא אֶת אֲבִרָם בְּנוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן הָרֶן בֶּן הָרֶן בֶּן בְּנֵי נֹחַ וְאֵת שְׂרֵי פִלְתוֹ אֵשֶׁת אֲבִרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְשִׁים לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּבְאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם : (לב) וַיְהִי יָמֵי תִרְחָא חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תִּרְחָא בְּחָרָן :

להתחיל לקרוא ממקור 2', תחילת הפרשה.

לכאורה הסיבה שאברהם הולך היא צו ה': "לך לך".

כך גם בהמשך (פס' ד') "וילך... כאשר דבר אליו ה'".

א. איך יודע אברהם לאן ללכת, הרי ה' אומר לו: "אל הארץ אשר אראך".

ב. אם נתבונן בסוף פ' נח שם משמע שהיתה זו "יוזמה פרטית" של תרח: "ויקח תרח..."

ג. ואז צריך להבין גם מדוע רצו ללכת לארץ כנען דווקא.

ד. גם לא מובן ההמשך: "ויצאו אתם, הרי תרח היה היוזם, היה צריך להיות כתוב: אתו!"

פרשת לך לך

2. בראשית פרק יב

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבִרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ :

(ב) וַאֲעֵשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל וְאֶבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלֶךָ שְׂמֶךָ וְהָיָה בְּרָכָה :

(ג) וְאֶבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אֶאֱרֹךְ וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפְּחֵת הָאֲדָמָה :

(ד) וַיֵּלֶךְ אֲבִרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאֲבִרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן :

(ה) וַיִּקַּח אֲבִרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּבְאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן :

(ו) וַיַּעֲבֹר אֲבִרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַפְּנִיעִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ :

(ז) וַיֵּרָא ה' אֶל אֲבִרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֶךָ אֶתְּן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנֶּרְאָה אֵלָיו :

רש"י עונה על השאלה האחרונה: "אתם" הכוונה עם תרח ואברהם.

3. מי "יזם" את ההליכה לכנען, תרח או אברהם ?

רש"י על בראשית פרק יא פסוק לא

(לא) ויצאו אתם - ויצאו תרח ואברהם עם לוט ושרי:

הרמב"ן: לוט ושרה הלכו בעיקר בגלל אברהם, הראיה שהם ממשיכים עם אברהם גם אחרי שתרח נשאר בחרן.

4.רמב"ן על בראשית פרק יא פסוק לא

(לא) ויצאו אתם מאור כשדים בעבור כי אברם נכבד מאביו, וההולכים בעצתו ובעבורו ילכו, אמר הכתוב ויצאו אתם ואף על פי שאמר "ויקח תרח", אבל לוט ושרי בעבור אברם הלכו אתם, כי גם אחרי שנפרד אברם מאביו הלכו אתו:

אולם עדיין צריך להבין מדוע יצאו מאור כשדים!?

א. החזקוני אומר, שהיה זה בצו ה', למרות שהוא כתוב רק אח"כ.

5. מדוע בכלל יצאו מאור כשדים?

חזקוני על בראשית פרק יא פסוק לא

ויצאו אתם מאור כשדים במצות הקב"ה כדכתיב אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים, ולא הספיק תרח לבא בארץ כנען וימת בחרן.

הרמב"ן מביא את האבן עזרא שסובר כמו החזקוני, שהציווי כבר נאמר קודם. הרמב"ן אינו מסכים שהיוזמה המקורית היתה עפ"י צו ה', כי לא כך משמע בסוף הפ' הקודמת.

6.רמב"ן על בראשית פרק יב פסוק א

מארצך וממולדתך - כתב רש"י והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן, אלא כך אמר לו הקב"ה, התרחק עוד מבית אביך ורבי אברהם פירש וכבר אמר השם אל אברם לך לך מארצך, כי הדבור הזה היה בעודנו באור כשדים, ושם צוהו לעזוב ארצו ומולדתו ובית אביו אשר שם ואיננו נכון, כי אם היה כן היה אברם עיקר הנסיעה מבית אביו במצות האלהים, ותרח אביו ברצון נפשו הלך עמו, והכתוב אמר (לעיל יא לא) ויקח תרח את אברם בנו, יורה כי אברם אחרי אביו ובעצתו יצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען, ועוד כי הכתוב שאמר (יהושע כד ג) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, היה ראוי שיאמר "ואקח את אביכם את אברהם מאור כשדים ואולך אותו בכל ארץ כנען", כי משם לוקח ושם נצטוה בזה: ועוד יקשה עליהם, כי אברהם בצוותו את אליעזר לקחת אשה לבנו אמר לו כי אל ארצי ואל מולדתי תלך (להלן כד ד), והוא הלך אל ארם נהרים אל עיר נחור (שם כד י), אם כן היא ארצו ומולדתו, ושם נאמר (בפסוק לח) אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי, כי שם בית אביו ומשפחתו שהיא מולדתו, לא כאשר השתבש רבי אברהם לומר אל ארצי חרן, ומולדתי אור כשדים והנה הוא האומר כאן כי באור כשדים נאמר לו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, והנה לו ארצות רבות: אבל העיקר כבר ידעת אותו ממה שכתבנו בסדר שלפני זה (יא כח), כי חרן היא ארצו, ושם מולדתו, והיא ארץ אבותיו מעולם, ושם נצטוה לעזוב אותם וכך אמרו בבראשית רבה (לט ח) לך לך, אחת מארם נהרים ואחת מארם נחור:

ב.הרמב"ן מסביר לנו שזה היה בגלל שאברהם התנגד לשלטון האלילי של נמרוד. ולכן הוא אסר אותו/או ניסה לשרוף אותו, ולאחר מכן שלח אותו רחוק – לכנען.

7.רמב"ן בראשית י"א כ"ח

הנה תרח הוליד בניו הגדולים אברהם ונחור בעבר הנהר ארץ אבותיו, והלך לו עם אברהם בנו אל ארץ כשדים ושם נולד לו בנו הקטן חרן, ונשאר נחור בנו בעבר הנהר בעיר חרן, או שנולד בעיר ההיא או שנתישב בה מכותא וזה טעם בארץ מולדתו באור כשדים, כי שם מולדתו של חרן לבדו: והענין המקובל הזה נמצא גם כן בספר קדמוני הגוים כמו שכתב הרב במורה הנבוכים (ג כט), כי הזכירו בספר "עבודת האכרים המצרים" כי אברם אשר נולד בכותא חלק על דעת ההמון שהיו עובדים השמש, ונתן המלך אותו בבית הסוהר והיה עמהם בתוכחות ימים רבים שם, אחר כך פחד

המלך שישחית עליו ארצו ויסיר בני האדם מאמונתם וגרש אותם אל קצה ארץ כנען אחר שלקח כל הונו והנה על כל פנים במקום ההוא בארץ כשדים נעשה נס לאברהם אבינו, או נס נסתר, שנתן בלב אותו המלך להצילו ושלא ימיתנו והוציא אותנו מבית הסוהר שילך לנפשו, או נס מפורסם שהשליכו לכבשן האש וניצל כדברי רבותינו:

ג. אור החיים סובר שהיה זה כי לא נולדו לאברהם שם ילדים.

8. אור החיים על בראשית פרק יא פסוק לא

(לא) ויקח תרח וגוי הכוונה היא על דרך שאמרו ז"ל (ב"מ עה:): מאן דביש ליה בהאי מתא וכו', כי שינוי מקום גורם, לזה אמר הכתוב כי כאשר ראה תרח שאברם בנו לא נולדו לו בנים עשה שינוי מקום ולקח את אברם ושרי להולכים למקום אחר והודיענו עוד הכתוב בזה שכל כך היה חשוב אברם בעיניהם שבשבילו נסעו כל בית אביו לשנות המקום בשבילו, והוא אומר ויצאו אתם:

אולם מדוע וכיצד ידעו ללכת לארץ כנען?

9. מדוע הלכו "דווקא" לארץ כנען?

הספורנו טוען שידעו שהיא ארץ רוחנית יותר.

ספורנו עה"ת ספר בראשית פרק יא פסוק לא

(לא) ללכת ארצה כנען. שהיתה מוכנת אל גרם המעלות במושכלות והיתה רצויה מכל הארצות כאמרו ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה ולא הוזהר אורה בגשם המבול כאויר כל שאר הארצות כאמרו ולא גשמה ביום זעם. וכבר אמרו חז"ל אורה של ארץ ישראל מחכים:

נשאלת השאלה: מי ידע, תרח הרשע? שהוביל את משפחתו לארץ ה"מיוחדת".

הנצי"ב ב"העמק דבר" מסביר, שלאברהם היתה ידיעה רוחנית של נבואה והוא הכיר את קדושת הארץ מרחוק. אולם אברהם היה איש רוחני והיה זקוק ליוזמה הפרקטית של תרח כדי להוציא את המסע אל הפועל.

10. העמק דבר על בראשית פרק יא פסוק לא

(לא) ויקח תרח את אברם בנו וגוי ללכת ארצה כנען. אע"ג שלא הי' עוד מאמר ה' לא"א. מכ"מ כבר הי' הערב מן השמים וראה מרחוק קדושת הארץ וכמש"י להלן ט"ו ז' והא דכתיב ויקח תרח וגוי אע"ג דעיקר רצון אותה יציאה הי' אברם ובעצתו מכ"מ כיון שיה' אברם שקוע ברעיונות אלקיות או חכמות ולא יכול להנהיג נסיעה הוא וביתו ע"כ נמסר הנסיעה לאביו והוא לקח את אברם וכל הכבודה על ידו:

לאור הדיון הנ"ל השאלה היא איך נבין את תחילת הפרשה: "לך לך...?"

11. אם אברהם ומשפחתו כבר "הלכו" לארץ כנען, מה משמעות הצווי "לך לך" ... "אל הארץ אשר אראך"?

רש"י מבין שהכוונה היא "תמשיך להתרחק".

א. רש"י על בראשית פרק יב פסוק ב

מארצך - והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרון!! אלא כך אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך:

בכדי להבין את התשובה השניה, נשאל שאלה נוספת:

הקב"ה מבטיח לאברהם ברכות אם ילך, הוא הולך ושם מקים מזבח השאלה מדוע הוא בונה מזבח?

רש"י עונה: על שתי הבשורות שנתבשר (עי' בפס' ז': לזרעך... את הארץ...)

ב. אברהם זוכה (בפעם הראשונה מאז חטא האדם הראשון), להתגלות של "ראיה"

(להבדיל מהתגלות של "דבור")

12. רש"י על בראשית פרק יב פסוק ז

(ז) ויבן שם מזבח - על בשורת הזרע ועל בשורת א"י .

המהר"ל מפראג: הרי על הזרע הבטיחו כבר מזמן?! (בפסוק ב') תשובה: היתה זו הבטחה מותנית: אם ילך לא"י. עכשיו כבר הלך וההבטחה מוחלטת.

13. ספר גור אריה על בראשית פרק יב פסוק ז

[יד] על בשורת הזרע. ואף על גב שכבר בשרו אותו "ואעשך לגוי גדול" (פסוק ב), זה היה בתנאי "לך לך מארצך" (פסוק א), ויכול הנותן לחזור קודם שקיים התנאי, ושמה חזר הקב"ה קודם שקיים אברהם התנאי, ולפיכך עכשיו שבשרו כי "לזרעך" - בנה מזבח.

לאור החיים גישה שונה. הפס' בא לומר הפוך הוא לא שמח על הבשורות, כי אם דווקא בגלל ההתגלות האלוקית.

14. אור החיים על בראשית פרק יב פסוק ז

וירא ה' אל וגו' ויבן שם וגו' כוונת הכתוב להודיע הפלגת חיבת אברהם בקונו כי ה' נגלה אליו ובשרו בזרע ובנתינת הארץ, והוא לא החשיב בשורת ב' מעלות טובות לכלום בערך שמחתו בגילוי שכינתו יתברך אליו, לקיים מה שנאמר (תהלים טז יא) שובע שמחות את פניך, והוא אומר ויבן מזבח לה' הנראה אליו, כאן פירש סיבת שמחתו אשר עליה בנה מזבח הוא לצד הראותו יתברך אליו, והבן:

משך חכמה: לאדם יכולת אלוקית לחזות באלוקים. הבעיה שמאז חטא אדם הראשון הצד הגשמי הפריע לראיה הזאת. ומאז הוא רק שמע. אברהם בונה מזבח כי פעם ראשונה זכה להתגלות של ראייה.

15. משך חכמה בראשית פרק יב פסוק ז

(ז) ויבן שם מזבח לדי' הנראה אליו - הענין הוא עפ"י מש"כ (איוב יט, כו) ומבשרי אחזה אלוך והוא לדעתי כי הנפש עצמו משכיל רוחני משיג אמיתות השי"ת מציאותו רק בשביל שמלוכש בחומר גס מסך מבדיל חוצץ בינו לאביו שבשמים נחוץ לנו ומוראו וכבודו התורה שהיא כלי המחזה (מיקראסקופ) לזכך החומר ולהסיר מלבושיו הצואים עד כי ישוב כמו טרם הולדו. [וזה מאמרם ז"ל (ברכות לב): משחרב בהמ"ק מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, והכוונה מחיצת החומרי אשר יפסיק בין זוהר השגחתו באספקלריא המאירה לישראל], וא"כ הנראה כי זה ביכולת החומר להזדכך עד אשר לא מפסיק בין זוהר אשנבי הרוחני לבלי לחצוץ בהשכלתו, אבל לראות יותר מאשריראה המשכיל בהיותו במציאותו בעצמו בלא לבוש הגשמי זה אינו באפשרי, לכן אמר כי לא כן, כי כאשר יש כלי הבטה וכלי המחזה אשר יגדילו חוש הראות אלף פעמים כפי היותו כן יש בכח השלם האלוקי לזכך את החומר עד כי ישוב למחזה מלוטשה ובהירה מגדלת עיני הנפש אלף פעמים לאין מספר שתראה מראות אלקים, וזה ומבשרי מן הבשר הוא החומר הגס [ככתוב לב בשר (יחזקאל יא. יט) עיני בשר (איוב י, ד) אחזה כמו ע"י מחזה מגדלת אלוך ולכן אמר אחזה ולא אראה והוא ביאור ורעיון יקר, וזה נמצא כי דבר אלקים שמענו גם לנחש (בראשית ג, יד) גם לדג (יונה ספ"ב) ומתייחס לקול אלוקים הוא השגת חפץ השם ורצונו בנמצא זה השומע בפרט, אך ראות כבוד אלקים לא מצאנו בנבראים הפחותים, ואדם הראשון קודם החטא היה חומר זך ובהיר ודק אשר לא חצץ מאומה בינו

למראה כבוד ד' לכן הלך ערום כי המשכיל הרוחני בל יצטרך לכסות בשר הערוה ושוה לו למקום הנחת תפילין כי לא היתה לו שום תאוה וענין רע. אך כאשר אכל מעץ הדעת נתהפך לחומר גס מובדל מאמיתת השגתו והתקרבות אלקים וחומר חצץ בכוחות רעים מולידים התאוה והכעס נקימה ודמיונות כוזבים. [וזה כוונה שניה במאמרם ז"ל (ערובין יח:) ק"ל שנה היה מוליד רוחות ושידים] לכן ידעו כי ערומים הם ויתבוששו כי עתה היתה המקום לבשר ערוה, ולכן כתיב (בראשית ג, ח) וישמעו את קול ד' אלקים, רק שמעו קולו ולא ראו כבוד ד', ויקרא ד' איכה ויאמר את קולך שמעתי בגן היינו שמעתי ולא ראיתי כבודך ואירא כי עירום אנכי היינו שחומרי חוצץ ומפסיק ביני לך אבי שבשמים. והנה מן אז לא מצאנו רק ויאמר ד' אבל לא וירא ד' רק כשבא אברהם לארץ ישראל אז הזדכך חומרנו עד כי שב כאדם קודם החטא וזה הוא וירא ד' אל אברהם ויאמר היינו שמתחלה ראה אותו וזה כונת הפסוק פה ויבן שם מזבח לד' שלא חצץ החומר מאומה, וכן כוונת הפסוק (ר"פ וארא) וארא אל אברהם יצחק ויעקב וכן תמצא אצל כל אחד מהאבות (בראשית כו, ב. לה, ט) וירא אליו ד' ודו"ק היטב.

עי' במקור 16, אחרי החטא מופיעה רק "שמיעה" של אדם

16. בראשית פרק ג

(ו) ונתרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים ונחמד העץ להשפיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל:
(ז) ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת:
(ח) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו מפני ה' אלהים בתוך עץ הגן:
(ט) ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה:
(י) ויאמר את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא:

הקב"ה בפ' וארא מלמד אותנו שלשלושת האבות הוא "נראה" ולא רק "דיבר".

17. שמות פרק ו

(ב) וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה':
(ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם:

ואכן אנו מוצאים התגלות של ראייה גם אצל יצחק ויעקב

18. בראשית פרק כו

(א) ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה:
(ב) וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

19. בראשית פרק לה

(ט) וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו:
(י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל והיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

מכל האמור לעיל הבנו שלאברהם היתה התגלות מסוג "ראיה", שלא היה כמוה מאז חטא האדם הראשון.

הרב קוק מסביר שאת מקום העקידה ה' "הראה" לאברהם ב"חזון הראיה" ולא ב"דיבור".

20. ב"לך לך" הראשון כמו ב"לך לך" האחרון, ה' "הראה" לאברהם את המקום אליו

הוא צריך ללכת

ספר בראשית פרק כב

(א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני:
(ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המצרים והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:
(ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויטח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים:
(ד) ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק:

21. עולת – ראי"ה, הרב קוק זצ"ל

סתומים וחתומים הם הדברים, המאורעות הנפשיים הנפלאים, אשר עברו על האב הקדוש במשך הזמן של שלשת ימי ההליכה, אי אפשר שיבוארו ויפורשו ויבוטאו מצפוני קדש קדשים הללו. אמנם מה שהופע ביום השלישי, שבא אור הקודש למרום עוזו, ובמקום שהיה צריך לבוא דבור, אמירה לייחד, "על אחד ההרים אשר אמר אליך", באה ההופעה בחזון הראיה. כי כבר עלתה הנשמה למקום העליון אשר שם כל ההשגות מתאחדות, וגם הדבור וגם הראיה, ככל שאר ההופעות הרוחניות, עומדים הם בתפוסה אחת.

בתשובה לשאלה המתבקשת (מעבר לשאלות ששאלנו בתחילת הדברים): הלא גם ב"לך לך" שבתחילת פרשתינו, ה' אומר לאברהם: "אל הארץ אשר אראך", ואברהם יודע ללכת לכנען. נוכל להסביר כמו שאמר הרב קוק: "ובמקום שהיה צריך לבוא דבור, באה ההופעה בחזון הראיה". ה' לא היה צריך "להגיד" לאברהם ללכת אל כנען, הוא "הראה" לו אותו.

אברהם היה במדרגה של בני ישראל בזמן מתן תורה, ש"ראו" את הקולות.

22. שמות פרק ב

(יד) וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק:

סיכום: ההליכה של תרח ומשפחתו מאור כשדים לארץ כנען, היתה:

א. בגלל שנמרוד גרש את אברהם המתנגד לדרכו הדתית ל"ארץ רחוקה".

ב. בגלל שרצו "לשנות מקום" בכדי שלאברהם יהיו בנים וארץ כנען היתה ידועה ב"אווירה הטוב", או שאברהם "הרגיש" שיש משהו מיוחד בארץ הזו ותרח מילא את רצונו.

בחניית הביניים בחרן (או כבר באור כשדים) נגלה ה' לאברהם ומעניק לו את היכולת "לראות" את הארץ בקדושתה האמיתית. (זו המשמעות העמוקה של "לך לך... אל הארץ אשר אראך").

ביכולת הזו משתמש אברהם בעקידה. ה' אומר לו: "...על אחד ההרים אשר אמר אליך", ואברהם מממש את יכולתו ומקיים את: "...וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק".